

Ο Δημόκριτος γεννήθηκε στα Άβδηρα της Θράκης γύρω στα 460 π.Χ από οικογένεια αριστοκρατικής καταγωγής, δημοκρατικών όμως πεποιθήσεων. Τα Άβδηρα, ανατολικά του ποταμού Νέστου στην ακτή της Θράκης, υπήρξαν ιωνική αποικία που ιδρύθηκε το 654 π.Χ. από κατοίκους των μικρασιατικών Κλαζομενών. Ήταν η τρίτη πλουσιότερη πόλη της Αθηναϊκής συμμαχίας -έδινε φόρο 15 τάλαντα- και όφειλε τον πλούτο της στην άφθονη παραγωγή σιτηρών και στο .Από τη νεανική του ηλικία ο Δημόκριτος έδειξε την κλίση του προς τη μελέτη και την έρευνα της φύσης. Χαρακτηριστικό είναι το ανέκδοτο που παραδίδει ο Διογένης Λαέρτιος (9, 36) και το οποίο φανερώνει το βαθμό αφοσίωσης του Δημοκρίτου στο στοχασμό: «(Ο Δημήτριος) αναφέρει ότι ήταν τόσο φιλόπρονος, ώστε χώρισε ένα δωμάτιο στον κήπο του σπιτιού και κλείστηκε εκεί μέσα. Όταν κάποτε ο πατέρας του οδήγησε ένα βόδι για να το θυσιάσει και το έδεσε σ' εκείνο το μέρος, ο Δημόκριτος για αρκετή ώρα δεν τον αντιλήφθηκε, έως ότου ο πατέρας του τον σήκωσε με πρόφαση τη θυσία και του ανέφερε τα σχετικά με το βόδι». Κατά τη μοιρασιά της πατρικής περιουσίας ανάμεσα στο Δημόκριτο και τα δύο αδέρφια του ο πρώτος, σύμφωνα με μια μαρτυρία, προτίμησε να λάβει το μικρότερο μερίδιο σε χρήματα (100 τάλαντα). Αυτά τα χρήματα τα ξόδεψε ταξιδεύοντας σε όλο σχεδόν τον τότε γνωστό κόσμο. Τα ταξίδια του στην Αίγυπτο, την Περσία και τη Βαβυλώνα θεωρούνται σχεδόν σίγουρα, ενώ τα ταξίδια στην Αιθιοπία και την Ινδία είναι λιγότερο βέβαιο ότι πραγματοποιήθηκαν . Τα ενδιαφέροντα του Δημόκριτου ήταν εξαιρετικά πλατιά. Ασχολήθηκε σχεδόν με όλους τους τομείς της ανθρώπινης γνώσης: μαθηματικά, μουσική, γεωμετρία, μετεωρολογία, γλωσσολογία, τέχνη του πολέμου, κοσμολογία, αστρονομία, βιολογία, γεωλογία, γεωγραφία, λογική, ηθική, αισθητική, ιστορία, παιδεία, με φανερή αποχή από τη θρησκεία και την πολιτική. Στα Άβδηρα ο Δημόκριτος αφοσιώθηκε στη διδασκαλία και τη συγγραφή των έργων του, και ανάμεσα στους μαθητές του ήταν και ο Βίων. Η εκτίμηση για τον Δημόκριτο ήταν μεγάλη, και μια από τις ονομασίες που έλαβε ήταν Γελασίνος (=ο γελαστός), αφού αντιμετώπιζε τη ζωή πάντα με αισιοδοξία, γαλήνη και καρτερία. Κατά μια εκδοχή ονομάστηκε έτσι, επειδή περιγελούσε τις καθημερινές θλίψεις και ελπίδες που απασχολούσαν τους άλλους ανθρώπους. Το πιθανότερο είναι ο χαρακτηρισμός να προέρχεται από την άποψη του Δημόκριτου ότι η ευθυμία αποτελεί στόχο για τη ζωή του κάθε ανθρώπου.

Σύμφωνα με μια άλλη φανταστική ιστορία ο Δημόκριτος αυτοτυφλώθηκε καίγοντας τα μάτια του με την αντανάκλαση του ήλιου πάνω σε μια χάλκινη ασπίδα. Το κίνητρο που δινόταν γι' αυτήν την πράξη δύσκολα μπορεί να ανταποκρίνεται στις διαθέσεις του ίδιου του φιλοσόφου: ήθελε τάχα να επιδοθεί απερίσπαστος από τη μαγεία της όρασης στο στοχασμό και την ερμηνεία των νόμων της φύσης. Αυτή η περιφρόνηση της αίσθησης φαίνεται ότι έχει ως πηγή της την πλατωνική παράδοση παρά τη γνήσια διδασκαλία του Δημόκριτου. Ο ίδιος ο φιλόσοφος θεωρούσε πολύτιμες τις εντυπώσεις των αισθήσεων ως πρώτη ύλη για την ερμηνεία της

φύσης, αρκεί αυτές οι εντυπώσεις να διυλίζονταν από την κριτική ικανότητα του ανθρώπινου νου.

Φαίνεται ότι πέθανε σε πολύ προχωρημένη ηλικία, αφού κατατασσόταν στους μακροβιότερους Έλληνες στοχαστές. Διάφορες πηγές παραδίδουν ότι έζησε από 90 ως και 109 χρόνια. Δε γνωρίζουμε την ακριβή χρονολογία του θανάτου του, η οποία τοποθετείται συμβατικά στο 370 ή 360 π.Χ. Και για το τέλος του φιλοσόφου υπάρχουν διάφοροι θρύλοι. Σύμφωνα με έναν απ' αυτούς ήθελε να αυτοκτονήσει, όντας σε βαθιά γεράματα, με αποχή από την τροφή. Επειδή, όμως, ήταν οι ημέρες των Θεσμοφορίων και οι γυναίκες της οικογένειας ήθελαν να τις γιορτάσουν, τον παρακάλεσαν να αναβάλει το θάνατό του για λίγες μέρες. Διέταξε τότε να του φέρουν κοντά ένα αγγείο με μέλι (ή ζεστά ψωμιά κατά άλλη εκδοχή) και έζησε, ώσπου να περάσουν οι γιορτές, μόνο με τη μυρωδιά του μελιού. Όταν πέρασαν οι μέρες, παραδόθηκε στο θάνατο.

